

ATRIBUTELE DIVINE ÎN OPERA PĂRINTELUI GHELASIE GHEORGHE DE LA FRĂSINEI v. 6, 8, 9, 10

Sorin Benescu

Pr., Drd., UNIBUC TRC București

Abstract: The present research highlights new divine attributes that belong either to the Being - the Image or to the Trinitarian Persons: paternity - for the Father, filiation, continuous incarnation, human form - for the Son, movement - for the Holy Spirit. New concepts proposed:

- *essential attributes / essential capabilities*
- *Trifinitality – being within Being*
- *Incarnation - attribute specific to the Son, which does not exist in other Persons*
- *The perpetual reincarnation of the words of the Logos into the created being*
- *The existence of motion within Being*

Keywords: Holy, Trinity, Dogma, Attribute, Son, Father, Holy Spirit, Divine, Person, Essence, Filiation.

1. Introducere

Părintele Ghelasie pornește, ca orice teolog creștin, de la Revelație și de la scrierile Sf. Părinți, pentru a-și construi sistemul teologico-filosofic. Pentru el, creștinismul vine cu descoperirea a ceea ce este Ființa în Sine, dincolo de gândire, dar vizibilă cu ochii ființiali sufletești, despre Care în filosofie nu se poate spune nimic, deoarece gândirea filosofică nu poate concepe ce este Ființa absolută în Sine. Părintele afirmă că Ființa în Sine este Ființă Chip, Treime de Persoane-Chip, Triființialitatea în Sine, nu ca Treime funcțională din afara Ființei, ci ca esență, ca natură a Ființei însăși. Într-o filosofie creștină pură, prima categorie este, după Părintele Ghelasie, Chipul. Chipul este originea Ființei, nu invers. El este ontologicul, substratul Ființei, el este în sine ființial. Chipul în Sine este taina Ființei, este esența Persoanei, Care există doar datorită Chipului (în sine). Chipul se constituie astfel ca element de noutate adus în teologia ortodoxă de Părintele Ghelasie. Noi privim Chipul ca pe un atribut al Ființei și acesta este elementul de noutate pe care noi îl aducem în lucrarea de față. Chipul este model ființial în sine, iar Persoana este Chip ființial în mod propriu. Astfel, Sf. Treime este Chip ființial în Sine, în trei moduri proprii de Chip, care Chip este deoființa

Treimii. Persoanele sunt Chip unic în trei moduri personale¹. Persoana este, astfel, o descoperire a modului de Chip lăuntric. Teologia pornește de la categorii de revelație, nu de la categorii de gândire: Treimea de Persoane Chip, Ființa în Sine Chip, Triființialitatea în Sine – Dumnezeu tatăl, Dumnezeu Fiul, Dumnezeu Sf. Duh, Ființa în Sine, divină, urmată de Harul-energiile necreate. Baza cunoașterii creștine nu este gândirea despre Dumnezeu. ci limbajul revelat. În creștinism, limbajul este superior gândirii, el este origine și arhetipul arhetipurilor de gândire, deoarece Ființa este, în Sine, Limbaj, superior gândirii, aceasta fiind Har energie de limbaj ființial. În felul acesta, apofatismul mistic creștin se deosebește de apofatismul filosofic, deoarece gândirea este întinderea în exteriorul Ființei a Limbajului ființial, Ființa fiind Chipul în Sine, nu ceva fără de chip și care are Limbaj, fără de care ar fi închidere, Monadă închisă în Ea însăși. Ființa creștină este esență în deschidere. Acest atribut al deschiderii este foarte important și subliniat cu insistență în teologia ghelasiană. La Ghelasie, Aprioricul în sine este Conștiința-Limbajul, altfel s-ar cădea în materialism, unde conștiința este un produs al gândirii, un produs al devenirii.

Noutatea principală adusă, după părerea noastră, de Părintele Ghelasie, constă în originea energiilor divine. Acestea provin din mișcarea Ființei și se înrudesc cu Ființa, nu substanțial, ci informatic². Ele provin din viul mișcării de Spirit. Mișcările Ființei constituie un element de noutate subliniat pregnant în opera Părintelui Ghelasie, specific creștinismului. Aceste mișcări ființiale au caracter de taină. Părintele Ghelasie face distincție între mișcările Ființei și manifestările Ei. Mișcările Treimii Dumnezeiești sunt modele arhetipale ale oricăror alte mișcări din creație. Transcendentalul creștin este Treime, nu singularitate spirituală sau sine unipersonal, ceea ce face posibilă mișcarea transcendentală. Această mișcare este simbolizată cabalistic prin mișcările primelor trei sefiroturi Kether-Tatăl-Totalitatea deplină-Perfectul absolut, Care se mișcă deodată în două moduri: naștere în și prin Hochmah-Fiul și purcedere-ieșire în și din Binah-Duhul, mișcare fără consum de energie, ci cu producere de energie. Sf. Duh este Mișcarea în Sine, Care iese-purcede din chipul Tatălui – Odihna. Fiul-Repausul se naște-transpune tot din Tatăl și se întoarce prin Mișcare-Sf. Duh în Originea-Tatăl-Baza-Odihna-Totalitatea. Observăm un perpetuum mobile transcendental, o mișcare oarecum circulară în interiorul divinității³. Noi privim mișcarea ca pe un atribut al Ființei și acesta este un element de noutate adus în lucrarea de față, dar un atribut intern Ființei, conform cu teologia ghelasiană.

În sens strict, în teologia Părintelui Ghelasie, atributul nu are ce căuta în Fire, în Sine, fiind un produs energetic ale mișcării firii⁴. Noi lărgim noțiunea de atribut și o aplicăm la Persoanele Treimice, interioare Ființei. Astfel, attributele Persoanelor devin interioare Ființei și am putea să le

¹ Ghelasie, Gheorghe, *Dialog în Absolut-4*, (București, Editura Platytera, 2007), 178-184.

² Ghelasie, *Dialog în Absolut-4*, 14.

³ Ghelasie, Gheorghe, *Memoriile unui isihast-1*, (București, Editura Platytera, 2006), 51-52.

⁴ Ghelasie, *Memoriile unui isihast-1*, 23.

numim arhe-atribute sau arhetipurile atributelor în sens clasic. De fapt, attributele specifice Persoanelor Treimice se mișcă în afara Ființei și devin attribute clasice în mișcare, așa-numitele lucrări divine sau energii necreate asumate de Persoana Sf. Duh și experiate ca Lumină.

2. Atributele divine în cartea *Mistagogia icoanei* – volumul 6

În acest volum, se face introducerea unui nou atribut divin: paternitatea. Esența Dumnezeirii este Însăși paternitatea în sine. Tatăl naște Dumnezeirea, El este paternitatea- esență Dumnezeiască. În Dumnezeire există, susține părintele, doar paternitate absolută⁵. Acest atribut este intraființial și aparține prin excelență Tatălui. El este Arhe-Persoana de paternitate. În creație, Cel Care dezvăluie acest atribut este Fiul. Astfel, creștinismul este revelația acestui atribut al paternității absolute. O altă categorie mistică introdusă este noțiunea de teo-persoană, definită ca originea chipului de distincții tri-personale ale Ființei, o predistinție. Această predistinție este puntea dintre esența divină impersonală și distincțiile-Persoanele. Fără această legătură, se cade în impersonalism. Teo-persoana este originalul ființial, ea este paternitatea ca și arhe-chip de Persoană⁶. Treimea creștină ortodoxă este intraființialitate, spre deosebire de celelalte concepte despre Treime, care sunt în exteriorul Ființei. În revelația creștină este inadmisibil ca Treimea să fie în afara Ființei, esența nu are voie să fie dincolo de Persoană. Se face astfel o supra-distinție, între Ipostasul de distincție Tatăl și Arhe-chipul de paternitate Tatăl. Dacă esența divină este deja un Arhe-chip în Sine de Persoană, atunci chipul de persoană nu mai este derivație și se elimină golul dintre impersonal și personal. Astfel, Tatăl este întâi Suprachip al Supraesenței de personalitate și abia apoi Chip al Treimii. Atributele Dumnezeirii în Sine, Triființialitatea, sunt: arhe-chipul – teo-chipul, arhe-firea – teo-natura, arhe-persoana – teo-persoana, urmate de supraconținutul – dumnezeirea, firea – personalitatea, conținutul – paternitatea, urmate de supraoriginea – neînceputul - esența, originea - ființa - natura, originalul - ființialitatea - predistinția, sau: teo-chip – divinitate, teo-fire – personalitate, teo-substanță – paternitate, sau: esență – Dumnezeire – totalitate, natură – Ființă – unitate, predistinție – ființialitate – întreg.

Ființa nu este un neant impersonal, ci are esență supraesențială, și aceasta este Teo-chipul, Care are la rândul lui conținut propriu, Teo-Persoana ca pre-distinție, Arhe-Persoana Persoanei⁷. Esența este, în teologia ghelesiană, deja triființială în Sine ca Teo-chip. Dumnezeirea este întâi în predistinția paternității Pre-Persoanei Tatăl. Datorită acestei Pre-Persoane Arhe-Chipale, se poate vorbi despre distincția de Persoane Treimice divine. Esența are, astfel, o supra-esență de Chip. Propriu-zis, esența cu natura și distincțiile treimice este de fapt această Supra-esență-chip, Triființialitate-chip. În limbajul nostru, acestea sunt *attribute* intra-ființiale, pentru că definesc și

⁵ Ghelasie, Gheorghe, *Mistagogia icoanei-6*, (București, Editura Platytera, 2010), 49.

⁶ Ghelasie, *Mistagogia icoanei-6*, 20.

⁷ Ghelasie, *Mistagogia icoanei-6*, 30-31.

explicitiază esența. Cele două atribute noi importante introduse în acest volum sunt deci Teo-Chipul / paternitatea și Teo-Persoana ca Arhe-chip al Treimii de ipostasuri. Un alt element de noutate ce apare în acest volum este Actul intraființial, imposibil filosofic, dar posibil în teologia ghelesiană, datorită Triființialității. Aceste acte-distincții-tribute intraființiale fac posibile atributele-calitățile exterioare Ființei. Persoana este o categorie ființială de bază, care are desfășurare Eul de personalitate. Între Persoană și desfășurarea Ei este activul ființial⁸.

Părintele Ghelasie pune Chipul înaintea Ființei, pentru a da posibilitatea Ființei, Care este unică, să fie și Treime Unică. Chipul este astfel, Pre-Ființa Ființei, rezolvându-se astfel problema Ființei Ființei. Unicitatea Ființei este datorată unicității absolute a Chipului Ființial, prin Care Ființa poate fi Treimică, fără să își piardă unicitatea. Vorbim deci despre deochipul deoființei. Originea Treimii ființiale este în Chipul Ființei, nu în Ființă, altfel Treimea nu se poate înțelege. Chipul ființial este triființialitate, pre-Treime, El este Taina Ființei, Taina Treimii⁹. Acest Chip ființial este un pre-atribut al Tatălui, Ce este deodată Chip-Ființă-Ipostas, de unde se deduce triființialitatea Chipului de Tată. Tatăl este Chipul Ființial Însuși și invers, Chipul Ființial este Tatăl Însuși. Potența Triființială este atributul primar al Chipului, deoarece Chipul este Chip în virtutea faptului că are în Sine potența de a naște Existența-Fiul și de a purcede Ființa-Duhul, triființialitate neamestecată, nedespărțită. Chipul are în sine Ființa și Ipostasul, Ipostasul are în sine Chipul și Ființa, iar Ființa are în sine Ipostasul și Chipul. Altfel spus, Tatăl este triființial pentru că are în Sine deja pe Duhul și pe Fiul, Fiul are în Sine pe Duhul și pe Tatăl, iar Duhul are în Sine pe Fiul și pe Tatăl. Chipul ființial este dincolo de Har-Energii necreate. Chipul Tatălui Dumnezeu este un concept de integralitate simultană atât a Chipului, cât și a Ființei și are capacitatea să fie deschis în Sine. Chipul este suport și esență atât a Persoanei, cât și a Firii. Chipul naște Firea și este Supra-Conștiința Conștiinței. Dumnezeu este Chip de Sine Însuși. Atribute ale Ființei sunt, de asemenea: Viul, Viața, Existența, Viul în Sine. Atributul Chipului este triființialitatea: Supraforma, Conținutul și Forma, cu relațiile: Chipul naște Conținutul și purcede Forma și are în Sine, atât interiorul-esența, cât și exteriorul-Forma. Triființialitatea este în același timp atributul Persoanei și exprimă perfecțiunea și unitatea deodată și simultan, totalitatea absolută. Chipul asigură supraunitatea și perfecțiunea. El are ca atribut Icoana și Viul, ultimul derivând din Triființialitatea Chipului în Sine. Dar și invers, datorită atributului Viu, se deduce Triființialitatea. Viața Ființei implică Acte ființiale și Acte energetice-Harice. Ființa creștină este astfel deosebită de Ființa platonice, Care nu are Chip în Sine, ci este fără de chip. Ființa creștină are Persoane Ființiale, are mișcare în Sine, ființială, supra-mișcare – Duhul - și în afară de Sine – Har/energii. Viul este atributul intern al Persoanei, iar

⁸ Ghelasie, *Mistagogia icoanei-6*, 37.

⁹ Ghelasie, *Mistagogia icoanei-6*, 222-223.

energiile sunt atributul Ei extern¹⁰. Părintele Ghelasie deosebește Viul Ființial de Viul Energetic, adică atributul intern ființial de cel Haric; ambele sunt atribute ale Ființei, dar cel ființial, numit și Supra-viu, este cauză al celui extern, ca pre-atribut sau arhe-atribut/supra-atribut, origine a celui energetic, suport și model al lui, care este de data aceasta în mișcare ca lucrare divină, asumată de Duhul ca Persoană. Supra-viul ființial divin treimic este atributul fundamental al Dumnezeului creștin.

3. Atributele divine în cartea *Taina filiației* – volumul 8

În volumul al 8-lea, Părintele Ghelasie se concentrează pe atributele specifice Fiului și dă mărturie despre atributul Fiului ca și capacitate a Lui de a coborî în creație. El este cuvântarea ființială a Dumnezeirii în Sine Însăși. Coborârea/întruparea/încarnarea este atributul specific Fiului, abordat în acest volum, în directă legătură cu atributul corespunzător de ridicător. Fiul nu numai coboară în creație, dar tot El ridică creația la Tatăl. Acest atribut este explicat prin capacitatea Fiului de a coborî Chipul divin al Tatălui în chipul de creație¹¹. El, Fiul, Cuvântarea Ființială a Dumnezeirii în Sine Însăși, transpune Chipul Tatălui în ființa creației. Liturghia Tatălui este coborâtă de Fiul în creație și tot El ridică liturghia iubirii creației la Tatăl. De aici, se deduce un alt atribut al Fiului: mijlocirea. El este Marele Mijlocitor. Un atribut important decurs logic din atributul coborător este participarea. Participarea¹² este atributul care îi permite Logosului o întâlnire-vedere reală cu omul și invers. Loghii divini creatori, Cuvintele Arhetipale, sunt Arhechipurile lumii create¹³. Conlocuirea divinului și a creației este în participare fără contrarietate, este o participare reciprocă la ființialitatea proprie fiecăruia. Actul Logosului Divin constă în asumarea în ființialitatea Sa a unei ființialități de creație, făcându-Se pe Sine Cartea vieții lumii, cu cele două file: Chipul divin și chipul de creație, fără amestecare, dar în împletire. Loghii creatori sunt cuvinte divino-creație, ei nu sunt simple rațiuni sau idei arhetipale divine. Ei sunt modele după care se creează individualități de creație ca și chip și asemănare, sunt esența creației, arhe-chipuri divino-creație din cartea vieții. Ei sunt forme complete și definitive, asemănări create ale Supraformelor divine, Loghii necreați, modele directe ale Logosului, așa numitul Chip Prehristic prin care se creează lumea. Ordinea este: Fiul creează un chip creat în care se îmbracă, (este valabil și invers!) - unirea chipului divin necreat cu cel creat și apoi sufletul. Divinul Își asumă astfel un chip creat. Și aceasta este o caracteristică a Fiului. Fiul creator – Supragândirea divină creatoare - creează un chip de creație – chip de gândire de creație - în care se întrupează El Însuși. Maternitatea este în felul acesta atributul absolut al creației. Rațiunile divine pomenite în literatura Sf. Părinți sunt acești Loghii prehristici-Arhechipuri, care creează diversitatea în lume, după chipul și

¹⁰ Ghelasie, *Mistagogia icoanei-6*, 262-268.

¹¹ Ghelasie, Gheorghe, *Taina filiației-8*, (București, Editura Platytera, 2011), 129-130, 162.

¹² Ghelasie, *Taina filiației-8*, 99.

¹³ Ghelasie, *Taina filiației-8*, 29.

asemănarea lor. Ei sunt diferiți de Har, fiind ființialitate și nu energii necreate, dar nedespărțiți de Har.

Filiația este prin excelență atributul Logosului. Filiația este Cuvântul și Cuvântul este Filiația în Sine. Acest atribut are în Sine întreg memorialul Paternității-Originii pe care îl desfășoară până la asemănarea cu Tatăl-Originea. Acest memorial este renăscut de Fiul în Sine și dincolo de Sine. Supramemorialul de filiație este pecetea divină din toate, fundamentul lumii. Mai mult, conștiința în sine este filiație, adică arhememorial de naștere permanentă, Limbaj, Cuvânt, Comunicare cu Originea, mișcare vie¹⁴. Filiația este deodată și substanță și memorial. Memorialul este atribut al Fiului. Cuvântul renaște permanent arhememorialul originii. Cuvântarea Dumnezeiască Se coboară în plenitudinea unei cuvântări de creație. Chipul Fiului în creație este chipul cuvântării. Pe lângă atributul de Persoană a Sf. Treimi, Părintele Ghelasie adaugă Fiului următoarele atribute: originea chipului de creație - arhechip cosmic și precosmic (El fiind Cel Care își asumă ființialitatea de creație în propria ființialitate personală), origine precosmică, Demiurg cosmic, Logos Hristic, Cartea Vieții (în El sunt scriși toți loghii arhechipali), Logosul cuvintelor revelate ale Scripturii, Logosul cuvintelor creatoare, Întruparea – purtător de chip uman, înviat și înălțat, Biserica – Noul Templu Euharistic (prin care toată creația urcă la cer la Tatăl și invers, prin Care Tatăl – Dumnezeirea se coboară în creație)¹⁵. La acestea, se adaugă unicitatea: absolut și unic Hristos (atât în cer cât și pe Pământ), Fiu unic divin, chip de fiu de creație unic, născutul unic din Fecioara Maria, Dumnezeu-Om, model-icon (pentru toată creația cosmică atât în general, cât și în particular), Arhechipul Lumii, Logosul Lumii, Mesia (unic și irepetabil), Mântuitor (unic și absolut), Înțelepciunea divină totală întrupată direct, Chip unic al Bisericii (al Templului cosmic), Mântuitor unic, Iertător unic¹⁶.

Noi cunoaștem pe Tatăl atât cât ne zice Fiul Său. Chipul lui Dumnezeu este prin excelență Chipul Tatălui, Care este dincolo de toate Chipurile, dar acest Chip divin coboară în creație prin Fiul. Astfel, Chipul de Fiu naște chipul de mamă; creația începe cu Chipul Fiului. Pentru Părintele Ghelasie, nu există devenire în Ființă, la Chip și Persoană, originea Ființei este Chipul și Persoana, Chipul Triființialității de Sine ca și Chip deplin. Dumnezeu Tatăl este Chipul deplin, Care are deja în Sine pe Fiul și pe Sf. Duh, Tatăl nefiind niciodată fără de Fiul sau fără de Duhul. Chipul iubirii-nașterii este atributul Tatălui ca arhechip al lui Dumnezeu, dragostea este atributul Duhului, iar dăruirea este atributul specific Fiului. Atributul Duhului este purtător, El fiind purtător al iubirii dintre Tatăl și Fiul. Mai mult, tot El este purtător al iubirii creației pentru Tatăl și invers, ca extindere a filiației intraființiale în afara Ființei, jertfa și prinosul Fiului adus Tatălui. Acesta este

¹⁴ Ghelasie, *Taina filiației-8*, 74.

¹⁵ Ghelasie, *Taina filiației-8*, 49.

¹⁶ Ghelasie, *Taina filiației-8*, 52-53.

Suprachipul liturgic, atribut prin excelență al Duhului. Chipul de om este atributul Fiului întrupat, El fiind purtător de chip uman. Noutatea surprinzătoare adusă de Părintele Ghelasie referitoare la chipul de om constă în legătura cu *poziția* pe care o poate ocupa Chipul Scânteie de Dumnezeu relativ la chipul creat, chipul de om: dacă în față este chipul creat, atunci avem de a face cu chipul de femeie, dacă în față este Chipul divin, atunci avem de a face cu chipul de bărbat¹⁷. În felul acesta, genul este fundamentat ontologic și mistic în poziția metafizică ocupată de Chipul divin în om, ceva ce nu se poate modifica, fiind un dat ontologic, dăruit la creație.

4. Atributele divine în cartea *Moșul din carpați* – volumul 9

În volumul al 9-lea, Părintele Ghelasie pune în evidență specificul misticiei Pustnicului Neofit, specific carpatin, sintetizat în trei trepte¹⁸: Gestul iconic – etapă corespunzătoare purificării, Unirea în Euharistia Liturgică Hristică – etapă corespunzătoare iluminării și Înălțarea la Tatăl – etapă corespunzătoare îndumnezeirii. Deși cartea are un pronunțat caracter practic, cu accent pe ascetică și mistică, se pot totuși extrage câteva atribute divine afirmate. Primul atribut pe care l-am sesizat în acest volum este actul, capacitatea de act, atribut care aparține prin excelență Persoanei divine. Actul este diferit de mișcare, el este ființial, personal, este ritual, este gest ființial. Abia din acesta strălucește mișcarea, harul. Actul este de două tipuri: cosmogonic și cosmologic, desemnând respectiv originea și manifestarea. Actul ființial al Fiului este originea creației. Actul cosmogonic este *pre-cosmic*, ființial, care generează un trup *pre-cosmic*, cartea vieții de creație. Aceasta se întrupează în trupul luminii – prematernitatea lumii. Creația iese dintr-un *loc creat* asumat de ființialitatea divină a Fiului și nu din Ființă, căci ar fi panteism, dar este pe suport divin. Cosmologia este desfășurarea trupului prehistoric *a-cosmic*. Acest *loc creat* este un *spațiu a-cosmic* și este origine pentru *chipul a-cosmic*, loc tainic din chipul Fiului. Distingem astfel două atribute ale Fiului: chipul a-cosmic și trupul a-cosmic. Categoriile de facere a lumii sunt spațiul, timpul și forma. Pentru Părintele Ghelasie, facerea lumii este în esență o întrupare de chip de Fiu divin în asemănări-chipuri create și nu o întrupare de Însuși Fiu divin. Chipul Fiului se transpune într-o anumită formă și aceasta este pre-liturgia facerii lumii. Cartea vieții este însământată în trupul lumii, iar *loghii* de întrupare sunt tablele Legii din toate formele de creație, văzute ca niște chivote¹⁹. Atributele: Supraforma, Forma și Conținutul sunt reafirmate odată cu relația dintre ele, deodată și în egalitate: din Supraformă-Chipul-Esența (Dumnezeirea în Sine) ies Conținutul-Firea-Natura și Forma-Distincția-Persoana; din Supraformă se naște Forma și purcede Conținutul. Triființialitatea de Sine a Ființei în Sine este: Chipul, Firea și Persoana, Suprasubstanța/Supraforma, Conținutul/ Substanța, Forma/ Substanțializarea. Toate acestea sunt atribute ființiale

¹⁷ Ghelasie, *Taina filiației*-8, 184.

¹⁸ Ghelasie, Gheorghe, *Moșul din Carpați (Neofit Pustnicul)*-9, (București, Editura Platytera, 2013), 116.

¹⁹ Ghelasie, *Moșul din Carpați (Neofit Pustnicul)*-9, 86-89.

corespunzătoare celor trei Persoane Treimice. Persoana este un atribut al Ființei, Ea este forma vie a Ființei, prin intermediul căreia putem comunica. Atributul Persoanei este gestul sacru sau capacitatea de avea gest sacru. Gestul este în legătură directă cu Forma și aduce prezența Persoanei. Ființa creștină are ca atribut ființialitatea intraființială esență/ Dumnezeire-natură/ firea divină-distincție/ Treimea de Persoane. Personalismul ființial constituie culoarea specifică teologiei răsăritene. Specificul teologiei lui Neofit constă în prim-planul intraființial transpus abia apoi în energii harice. Se deosebește astfel de specificul palamit, unde chipul ființial nu se vede prin el însuși, ci abia prin însușirile sau atributele harice. La Sf. Grigorie Palama, Ființa rămâne acoperită de Har, el aplică cu strictețe apofatismul Sf. Dionisie și, astfel, Ființa este mai presus de orice nume și de orice chip, ceea ce duce la o Persoană divină Care este mai mult o personalizare prin Har. Prin contrast, Neofit așează Harul în umbra Persoanei, Aceasta acoperă harul și iese în evidență. La el, originea Ființei este chipul ontologic de Persoană. Pentru Neofit, paternitatea este Teo-Chipul, Personalitatea este Teo-firea, Teo-Tatăl este Teo-Persoana. La el, nu există esența impersonală ca Dumnezeire nedefinită, pentru că are chipul paternității, la fel firea-Ființa are personalitatea Chipului. Persoana Tatăl este reprezentarea ființială a esenței, iar Dumnezeirea este inseparabilă de distincția Sa²⁰. Dumnezeu este unic, dar în trei Distincții egale, simultane (deodată), nedespărțite și neamestecate, având o lucrare comună, o energie harică. Dumnezeirea este Substanța ființială comună – ousia – esența, cu fire comună, cu natură comună care este asumată specific de Treimea de Persoane.

Atributul nou afirmat în acest volum este iconicul. Acest atribut al Ființei exprimă capacitatea divinului de a se îmbrăca și în chipul lumii, dându-i o suprareprezentare iconică. Paradoxal, în teologia lui Neofit, viul iconic este în exterior și nu în interior, iar taina iconicului este Persoana. Iconicul se explică prin sintagma *chip în distincție*. Adâncul Ființei este Chipul, iar distincția este Asemănarea-Persoana, dar Chipul este în deschidere ca infinitate, atât în exterior, cât și în interior. Persoanele Treimice sunt distincțiile de tip Teo-Formă, unde Forma este un infinit peste infinit. Conținutul nu poate fi fără Formă, el tinde spre o Formă. Forma ar fi așadar *conținutul conținutului*. În creștinism, Ființa are o Distincție de Sine și aceasta este Forma ființială, Persoana. În mod evident, această Distincție ridică probleme în doctrina simplității divine. Dar este specifică creștinismului.

Legat de atributul iconic este un alt atribut: altarul, atribut specific Fiului. Altarul este Chipul divin coborât în creație. Cel Care creează chipul altarului este Fiul-Logosul. Avem altarul de sus – Cerul și altarul de jos – Pământul, substanța de creație fiind creată de Fiul, Care apoi se întrupează în ea. Altarul este, zice Părintele Ghelasie, memoria originii, deoarece chipul de Fiu este prin excelență memoria originii, el este rememorarea originii, conștiința de Sine. Atributul întrupării

²⁰ Ghelasie, *Moșul din Carpați (Neofit Pustnicul)*-9, 112-113.

este înțeles la Neofit pe trei planuri, ca triplă întrupare: întruparea arhechivală (în chipul creat), întruparea loghii-lor – cuvintele logos – rațiunile divine – în lucrurile/ făpturile create și Întruparea ca Persoană, deplină, în Iisus Hristos. El adaugă la hexameronul facerii lumii încă două: hexameronul euharistic, urmat de un suprahexameron eshatologic, care constă în procesul de îndumnezeire în iconicul Duhului Sfânt. Observăm că acest atribut este asumat în final de cea de a treia Persoană Treimică, relativ la viitorul creației. Pentru Neofit, Duhul strălucește întotdeauna în haina filiației, care, la rândul ei, este oglindită și pusă în valoare de Duhul²¹. El vorbește de un arhechip prehristic, Logosul preîntrupat în chip de logos creat, modelul arhechival de creație, ființialitatea de creație. Un atribut nou al Persoanei este prezența, atribut înțeles ca ieșire în afara Ființei, un afară intraființial. Acest atribut face posibil atributul viu, prin excelență divin, alături de comunicabilitate.

5. Atributele divine în cartea *Chipul omului* – volumul 10

Tema acestui volum este chipul omului, care în teologia ghełasiană este ceea ce Dumnezeu a suflat omului la facere, ca o supracreație peste structura naturii create²², făcând din om o nouă deschidere, care depășește natura. Fără acest chip de om, omul nu s-ar putea configura și omul nu ar fi om, ci omul devine om prin această suprastructură. Esența omului constă tocmai în această suprastructură-suprachip de om, asemănare de chip divin. Suflarea de viață constă în chipul divinului-modelul, dar care creează ca asemănare creată un model propriu de om, creat. Avem astfel arhemodelul divin, direct, și chipul creat de om, modelul, care stau față în față, fără amestecare, dar în întrepătrundere²³. După Întrupare, Fiul Își asumă chipul de om și acesta devine un atribut al Fiului. Chipul de om este atributul divin specific creștinismului, el este atributul care îl diferențiază de celelalte religii. Acest atribut adăugat Ființei de către Fiul este în strânsă legătură cu timpul, categorie structurală a creației. Temporalitatea este esența creației. Asumarea chipului de om de către Dumnezeu este o consecință sau este posibilă datorită atributului atotputerniciei divine, iar chipul de om este singurul atribut divin care are un început, are temporalitate, fără a avea un sfârșit. Acest atribut rezolvă dilema Dumnezeului temporal versus Dumnezeul atemporal, despre care vorbește d-l Mawson²⁴. Datorită acestui atribut, nu numai divinul are acces în universul spațio-temporal dar, ceea ce este poate cel mai important și extraordinar, și creația întreagă, prin om, al cărui chip este asumat de Dumnezeu, are acces la universul și veșnicia dumnezeiască. Acest atribut

²¹ Ghelasie, *Moșul din Carpați (Neofit Pustnicul)*-9, 341.

²² Ghelasie, Gheorghe, *Chipul omului-10*, (București, Editura Platytera, 2013), 208.

²³ Ghelasie, *Chipul omului-10*, 199.

²⁴ T.J., Mawson, *The Divine Attributes*, (UK, Editura Cambridge University Press, 2019), 56-58.

face posibilă, de asemenea, o legătură cu doctrina cabalistică, unde se vorbește de asemenea despre chipul cel mare și chipul cel mic²⁵.

Unul din atributele divine afirmate în acest volum este pronia sau purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de creația Sa. Acest atribut este însă înțeles ca pecetluire și ca activ indestructibil în creație. Adică, chipul este de neatins, este indestructibil, ceea ce face ca ființialitatea de creație să nu poată fi distrusă, ea este veșnică și se regenerează permanent în acest activ al pecetii divine ce durează pentru veșnicie²⁶, dincolo de orice eon. Acest suport divin are ca și atribut nașterea permanentă din divinitate. Dumnezeu este activ în formele create, menținându-le prin arhemodelele loghilor divini. Pentru a-și păstra forma, creațiile acumulează continuu supramemoriile divine, introducând aceste memorii în structurile proprii.

Este afirmat un atribut cu totul nou, de data aceasta comun Ființei divine și ființei create: chipul iconic, trupul tainic al participării comune, rezultat din dialogul interpersonal față către față. Acest comun iconic este unirea dintre actul Fiului și al Duhului cu filiația și duhul propriu de creație al omului²⁷. Acest iconic comunicabil este un atribut comun divinului și creatului, valabil pentru toate formele create, ele acumulând continuu, rememorând continuu divinul, pe care îl răsfrânge apoi în propriile memorii ale structurilor sale. Divinul se odihnește pe formele create, viul divin fiind în formă, nu în structuri sau fenomene. Dintr-o perspectivă omenească, chipul iconic este strâns legat de chipul omului ca atribut divin asumat, el depinzând de acesta din urmă și fiind o consecință firească a acestuia.

Chipul de filiație este atributul transmisibil al Ființei, afirmat în acest volum; acesta este foarte important, deoarece explică specificul creștin; el este cel care aduce pe Duhul, Care apoi dă o strălucire mai mare acestui chip și nu preface filiația în Duh, el deschide accesul la Tatăl și în final la Treimea Divină²⁸. Chipul Dumnezeirii are în creștinism chip de filiație, care este central; el este puntea prin care se accede la vederea Luminii. Lumina are întotdeauna, în creștinism, chip Hristic, Ea arată Chipul. Ea descoperă Chipul de gest iconic.

6. Concluzii

Ființa are, la Părintele Ghelasie, chip treimic, iar termenul de chip este un alt element de noutate, deoarece Chipul precede într-un anumit sens Persoana. Părintele Ghelasie introduce în volumul al 4-lea un termen nou, pe care nu îl mai găsim la alt teolog: Ființialitatea²⁹. Aceasta este o ființare în interiorul Ființei și care nu iese în afară, spre deosebire de ființarea Ființei, Harul-

²⁵ Feldman, Daniel, Hale, *CABALA Moștenirea mistică a copiilor lui Abraham*, (București, Editura Herald, 2020), 103-112.

²⁶ Ghelasie, *Chipul omului-10*, 98.

²⁷ Ghelasie, *Chipul omului-10*, 214, 216-217.

²⁸ Ghelasie, *Chipul omului-10*, 230.

²⁹ Ghelasie, *Dialog în Absolut-4*, 158-159.

energiile necreate, care ies în exterior și se experiază de către făpturile create. Ființările sunt relative și limitate, Ființa este în Sine permanentă și necuprinsă. Dar și limitarea ființării Ființei trebuie înțeleasă tot în sens infinit, nu absolut. Triființialitatea este caracteristică Sf. Treimi. Și acesta este un nou termen pe care Părintele Ghelasie îl propune, pentru a exprima Taina divină. Triființialitatea este un atribut al Ființei. Atributul unicității este afirmat cu putere în volumul al 6-lea, unde se spune: nu pot fi mai multe Ființe, ci Una, Aceasta fiind categorie de absolut, Unicul în Sine³⁰. Ființa are attributele: Teo-chip, Teo-fire, Teo-persoană, ca esență, natură și pre-distincție. Monoteismul creștin ghelasian este exprimat prin Chipul Unul-Treime, care nu micșorează și nu împarte Unitatea, ci o deschide în Sine Însăși în *egalități* de Unul – deochipul Unului³¹. Un atribut nou afirmat în volumul al 7-lea este Memorialul divin³². În acest volum, se definește așa numita *scânteie divină*, despre care se vorbește des în misticile necreștine ca fiind memorialul divin – arhitectura – modelul pe care se construiește fiecare ființă umană în parte. Noi suntem creați pe baza acestui memorial al Chipului divin. Acești *logii* sunt fundamentul ființei noastre. Acest atribut aparține Fiului, fiind un atribut intra-ființial. Memorialul de creație se întâlnește cu memorialul divin și așa rezultă taina împărtășirii, taina întrepătrunderii-comunicării, această taină fiind destinul sacru al fiecăruia. Volumul al șaptelea, *Rețetele Medicinii Isihaste*, este dedicat bucătăriei pustnicilor, el având un pronunțat caracter practic, are puține attribute divine noi afirmate, fiind centrat pe principiul medicinei isihaste: orice boală își are originea într-un gol de Divin datorat păcatului³³. Altfel spus, inconștientul psihanalizei, idem în limbaj ghelasian golul de memorial de destin divin produce în psihic-suflet subconștientul, un memorial fantomatic³⁴. Memorialul divin-Cuvântul este taina Prezenței Dumnezeiești în suflet care ne leagă de Divinitate³⁵. Fiul Divin își face auzit glasul din Absolut, El este Cuvântul creator al lumii Care laudă și cântă Tatălui Dumnezeu cu laude intraființiale: Tatăl nostru. Fiul Hristic întrupat transpune cântarea și într-un glas de creație. Glasul din Absolut al Fiului anunță ziua cosmică, Totala Lumină Cosmică care pătrunde până și în iad. Supranumele Tatălui este numit de Fiul și Numele Fiului este numit de Duhul Sfânt. La numirea Tatălui toate cad în genunchi, la numirea Fiului toate se umplu de Suflul Divin dător de viață. Pe baza memoriilor originii, Universul se poate mișca, el trăiește. Dumnezeirea recrează astfel zilnic întreaga creație. Noi, ca ființe umane, avem acces la Dumnezeire prin Fiul. Aceasta, în teologia ghelasiană, este Totalitatea Absolută, Ființa Divină, ca Treime de Persoane în Sine, împreună cu Harul-Strălucirea necreată a energiilor necreate ale Ființei³⁶. Memorialul Origine de Filiație este

³⁰ Ghelasie, *Mistagogia icoanei-6*, 28.

³¹ Ghelasie, *Mistagogia icoanei-6*, 254.

³² Ghelasie, Gheorghe, *Rețetele medicinei isihaste-7*, (București, Editura Platytera, 2011), 228.

³³ Ghelasie, *Rețetele medicinei isihaste-7*, 131.

³⁴ Ghelasie, *Rețetele medicinei isihaste-7*, 137.

³⁵ Ghelasie, *Rețetele medicinei isihaste-7*, 228.

³⁶ Ghelasie, *Taina filiației-8*, 126, 315-317.

atributul Fiului, Trupul cosmic al Lui, în acest Memorial este Mentalul tuturor fapturilor, al Cosmosului întreg³⁷. Fiul este Cartea Divină, Tora, Maternitatea este Cartea de creație. Memorialul ambelor cărți se regăsește în fiecare din noi³⁸. Atributul specific ghelesian asignat Ființei este Triființialitatea, el este cel care definește în mod absolut teologia Părintelui Ghelesie. Elementul de noutate adus este conceptul de *capacitate ființială*, ceea ce noi am numit atribut ființial, suportul din Ființă pentru atributul haric. Acest concept este explicat în volumul al 14-lea³⁹. Teologia ghelesiană are, ca de altfel toată teologia ortodoxă, o problemă cu atributul divin al simplității. Doctrina simplității divine nu se împacă cu distincțiile și predistincțiile afirmate și susținute de ortodocși, acesta fiind probabil unul din motivele pentru care, în teologia catolică, grația-harul este creat și nu necreat. Simplitatea este un atribut fundamental în teologia catolică și a fost subiect de dispută încă de pe vremea Sf. Grigorie Palama. Dumnezeu din teologia ghelesiană este Unul, El este același pentru toți și milostivirea Sa se exprimă prin Providența Sa, dar este totodată Treime, Triființialitatea fiind atributul nou ghelesian asignat Ființei. Părintele Ghelesie preia de la pustnicul Neofit logica trinitară: Supraforma-Forma-Conținutul. Dumnezeirea în Sine este Supraformă, Chip, Esență. Din aceasta iese/ emană în egalitate și deodată Distincția-Persoana-Forma și Firea-Conținutul-Natura sau, altfel spus, Supraforma este originea din care se naște Forma și purcede Conținutul. Atributele treimice sunt: Suprasubstanța-Supraforma, Conținutul-Substanța, Forma-Substanțializare. Triființialitatea Ființei în Sine este Chipul-Firea-Persoana. Dumnezeu nu creează conținuturi, ci forme (cu conținut), forma fiind viul existențial.

În concluzie, studiul de față evidențiază atribute divine noi în opera Părintelui Ghelesie de la Frăsinei, care țin fie de Ființă – Chipul, fie de Persoanele Treimice: paternitatea – pentru Tatăl, filiația, întruparea continuă, chipul de om – pentru Fiul, mișcarea – pentru Sf. Duh. Cercetarea s-a concentrat pe volumele șase, opt, nouă și zece: *Mistagogia icoanei*, *Taina filiației*, *Moșul din Carpați* și *Chipul Omului*, respectiv. S-au identificat atribute divine noi, dintre care amintim: Întruparea – atribut specific Fiului, care nu există la celelalte Persoane, Chipul ființial - un pre-atribut al Tatălui, Potența Triființială - atributul primar al Chipului, Filiația - atributul prin excelență al Logosului, Memorialul - atribut al Fiului, Suprachipul liturgic - atributul prin excelență al Duhului, Iconicul, un atribut comun, atât pentru creat, cât și pentru necreat, etc. S-au propus concepte teologice noi: Chipul Tatălui Dumnezeu - un concept de integralitate simultană atât a Chipului, cât și a Ființei, ce are capacitatea să fie deschis în Sine. Chipul - suport și esență atât ale Persoanei, cât și ale Firii, Atribute ființiale / capacități ființiale, Triființialitatea – ființarea în interiorul Ființei, Reîncarnarea perpetuă a cuvintelor Logosului în ființialitatea de creație, Existența

³⁷ Ghelesie, *Taina filiației*-8, 95.

³⁸ Ghelesie, *Taina filiației*-8, 92.

³⁹ Ghelesie, Gheorghe, *Mic dicționar isihast-14*, (București, Editura Platytera, 2015), 230-231.

mişării în interiorul Ființei. S-a introdus o categorie mistică: teo-persoană (ca predistinție), Teo-Chipul / paternitatea și Teo-Persoana ca Arhe-chip al Treimii de ipostasuri, actul intraființial, imposibil filosofic, dar care este posibil în teologia ghelasiană, datorită Triființialității.

BIBLIOGRAPHY

1. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Isihasm, Dialog în Absolut-4*, Editura Platytera, București, 2007.
2. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Memoriile unui isihast-1*, Editura Platytera, București, 2006.
3. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Mic dicționar isihast-14*, Editura Platytera, București, 2015.
4. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Mistagogia icoanei-6*, Editura Platytera, București, 2010.
5. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Rețetele medicinei isihaste-7*, Editura Platytera, București, 2011.
6. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Taina filiației-8*, Editura Platytera, București, 2011.
7. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Moșul din Carpați (Neofit Pustnicul)-9*, Editura Platytera, București, 2013.
8. **Ghelasie**, Gheorghe, ieromonah, *Chipul omului-10*, Editura Platytera, București, 2013.
9. **Mawson**, T.J., *The Divine Attributes*, Editura Cambridge University Press, UK, 2019.
10. **Feldman**, Daniel, Hale, *CABALA Moștenirea mistică a copiilor lui Abraham*, Editura Herald, București, 2020.